

Tónlist

Rafmögnuð stemning

Annarri tónleikaröð Tónskáldafélags Íslands lauk á föstudagskvöldið með strengjakvartetts-tónleikum í Salnum þar sem fram kom strengjakvartett sem Sigrún Eðvaldsdóttir flöðuleikari var í forystu fyrir en aðrir í kvartettinum voru þau Júlíana Elín Kjartansdóttir, 2. fiðla, Helga Þórarinsdóttir, víola, og Richard Talkofsky, selló. Tónleikaraðir tónskáldafélagsins bera yfirskriftina „Íslensk tónlist á 20. öld“ og var áherslan í þetta sinn á tónlist frá miðhluta aldarinnar. Leiknir voru fimm kvartettar sem samdir höfðu verið á tímabilinu 1940–1984.

Ballett III eftir Jónas Tómasson var fyrstur á efnisskrá, saminn 1981. Kvartettinn er í einum hluta sem þó skiptist niður í þrjá. Sá fyrsti próttmikill með þéttofnun raddfléttum, miðhlutinn blíðari og ljóðrænni og sá þriðji kraftmikill með smellnum coda í endann. Leikur kvartettsins var til mikilliar fyrirmyndar, úthugaður og hend-ingamótunin skýr og verkið í alla staði heil-steypt. Sömuleiðis var blásið nýju lífi í 26 ára gamlan kvartett eftir John A. Speight þar sem lagt er út frá pedalnótunni E og gat þar að líta bráðskemmtilega spretti í samfléttum radda sem meðlimir kvartettsins léku af mikilli sannfær-ingu. Elsti kvartettinn á tónleikunum var Strengjakvartett 2 eftir Helga Pálsson sem hann samdi árið 1940 en kvartettinn var hins vegar ekki frumfluttur fyrr en árið 1979. Verkið, sem er í tveimur þáttum, Allegro, ma non troppo og And-ante, hefst á fallegu sellósólói sem Richard lék af mikilli kostgæfni og er að finna í verkinu þjóðleg-an íslenskan tón, ljúfsárar laglínur og er verkið í heild nostursamlega samansett og vel með farið í höndum kvartettsins sem lék verkið af tilfinningu svo útkoman varð hin ánægjulegasta.

Síðasta verkið fyrir hlé var svo kvartett Gunnars Reynis Sveinssonar „Net til að veiða vindinn“ frá 1984 en titillinn er fenginn úr ljóði Steins Steinarrs um Tímann og vatnið sem hefur verið tónskáldum hugleikið. Verkið er í fjórum þáttum – sá fyrsti Mansöngur fyrir einleiksfiðlu, yfirlæt-íslaus og fallegur með svífandi flæði í meðföllum Sigrúnar. Annar kaflinn, Viravirki fyrir tvær fiðlur, var einnig afar vel leikinn af þeim Sigrúnu og Júlíönu og var spennandi að fylgjast með hvernig raddirnar höfðu áhrif á hvor aðra en við-héldu jafnframt sjálfstæði sínu. Þriðji og fjórði

Síðasta verkið á efnisskránni var El Greco strengjakvartett Jóns Leifs sem hann samdi haustið 1965.

Það verður að segjast að þetta er eitt besta verk Jóns Leifs sem ég hef heyrt, myndrænt og áhrifamikill og leikur kvartettsins hreint út sagt magnaður.

þáttur eru svo skrifaðir fyrir kvartett og voru þeir sömuleiðis fallega fluttir af alúð og öryggi og héldu athyglinni óskiptri allan tímann.

Kvartett kominn til að vera

Sex lög Karólínu Eiríksdóttur voru svo fyrst á efnisskrá eftir hlé. Verkið var samið árið 1983 fyrir Berwald-strengjakvartettinn að beiðni sænsku ríkiskonsert-anna. Verkið samanstendur af sex smástykkjum eins og titillinn bendir til, sem eru afskaplega skorinorð og hnitmiðuð og mynda saman eina heild þótt ólík séu og er áheyrandanum haldið föngnum enda er alltaf eitthvað nýtt á seyði og var flutningur þessa verks einnig vel fram færður og öruggur. Síðasta verkið á efnisskránni var svo El Greco strengjakvartett Jóns Leifs sem hann samdi haustið 1965. Hinir fimm þættir verksins bera titla sem vísa til mynda málararns, Toledo, Ímynd af sjálfsmynd af El Greco, Jesús rekur braskarana úr musterinu, Krossfestingin og Upprisan. Það verður að segjast að þetta er eitt besta verk Jóns Leifs sem ég hef heyrt, myndrænt og áhrifamikill og leikur kvartettsins hreint út sagt magnaður, þá ekki síst í næstsíðasta þættinum, Krossfestingunni, þar sem áhrifin voru slík að maður þorði vart að anda af hættu við að missa af einhverju og stemningin í salnum var rafmögnuð, svo ekki sé meira sagt. Þau Sigrún, Helga og Richard hafa oft sinnis leikið saman áður en Júlíana er ný í þessum félagsskap og passaði vel inn í hljómið þriggja og voru þetta því hinir ágætustu tónleikar sem allt of margir misstu af en það er óskandi að þeir fái annað tækifæri til að hljóða á leik kvartettsins sem er vonandi kominn til að vera.

Arnáís Björk Ásgeirsdóttir

Kynlegt hefti Skírnis

Skírnis, tímarit Hins íslenska bókmenntafélags, er komið út, stúfult af efni fyrir lista- og bókmenntaunnend-ur. Magnús Þór Þorbergsson skrifar um stofn-un þjóðleikhúss-ins, Páll Bjarna-son fræðir les-endur um lögin sem sungin hafa verið við Vísur Íslendinga og Jón Ólafsson fjallar um tengsl Íslands og Ráð-stjórnarríkjanna fyrrverandi, svo eitthvað sé nefnt af efni heftisins. Skáld Skírnis er Unnur Marðardóttir, með sínar tvíraðu vísur, og myndlist-armaður Skírnis er Hannes Lárusson sem unnið hefur með „erótískar end-ur“ og prýðir ein þeirra forsiðuna. Þessu til skýringar segir í fréttatil-kyngingu: „Kyngevri og kynhlutverk hafa verið Íslendingum ofarlega í huga undanfarið ár.“

Það er harla óalgengt að greinar úr þessu hámenningarlega riti náí að valda usla í fjölmiðlum en nú hina síðari daga hafa spjallþættir á öllum stöðvum verið undirlagðir því hneyksli að Ármann Jakobsson, virðulegur bókmenntagagnrýnandi DV, haldi blákalt fram samkynhneigð Gunnars á Hlíðarenda og Njális á Bergþórshvoli í grein sinni Ekki kosta munur sem einnig er að finna í þessu hefti.

Hinsegin saga

Við lestur hinnar vöðalegu greinar er þó ekki að sjá skýrar dylgjur um samkynhneigð. Ármann segir hins vegar í greininni að texti Njálu sýni þann vanda sem felst í hugtökun-um karl og kona, karlmannlegt og kvenlegt. Njáll á Bergþórshvoli er til dæmis nefndur „karl hinn skegg-lausi“ en það gef-ur auðvitað til kynna að eitthvað skorti á karl-mennskuna, sem þó er á yfirborði sögunnar eftir kúnstarinnar reglum, með viðeigandi manndrápum og hörmungum. Njálssaga er að mati Ármanns „hinsegin saga“ því að átök hennar tengjast ásökunum um öfug-hneigð sem voma yfir aðalpersónun-um. Karlmennska jafnvel mestu garpanna er dregin í efa og e.t.v. sé sögunni ætlað að sýna „...hvernig goðsagnir um karlmennskuna eru svipa á karlmenn. Karlmennskan er goðsögn sem er handan raunverulegra karlmanna“. Ármann bendir þannig á „hina hliðina“ á Njálu og segir að sögupersónurnar eigi sér því tvær hliðar og aðra öfuga. En það sé ekki ljóður á ráði þeirra, heldur að-eins hluti af manneðlinu.

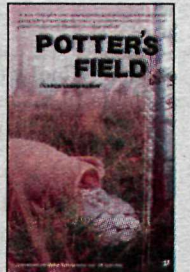

Blóðakur á ensku

Blóðakur á ensku

Frá JPV forlagi hafa borist fregnir um að Blóðakur Ólafs Gunnarssonar sé kominn út hjá bókaútgáfunni Mare's Nest í Englandi. Heiti bókarinnar upp á ensku mun vera Potter's Field og þýðingin er unnin af Ólafi sjálfum í samvinnu við Jill Burrows. Í fréttatilkynningu segir að bókinni hafi hlotið umsögn í tíma-ritinu Publishers Weekly þar sem sagt er að „Blóðakur sé epísk saga um stjórnmál, trú og daglegt líf í Reykjavík“. Í blaðinu Booklist er hins vegar bætt við að bókinni sé byggð á raunverulegum pólitískum atburðum frá fyrri hluta 20. aldar. Sagan sé við-burðarík og vindi henni hratt fram.

Blóðakur er miðbókin í þrjúleik Ólafs Gunnarssonar um íslenskt þjóð-lif á 20. öld og kom fyrst út hjá Forlaginu 1996. Hinar bækurnar eru Tröllakirkja og Vetrarferðin.

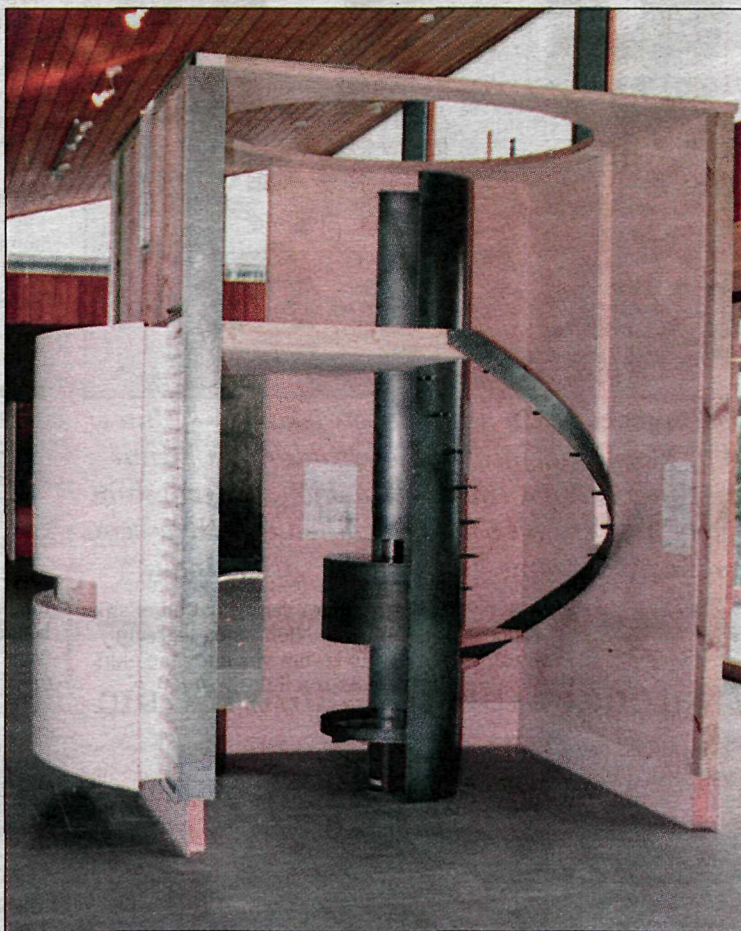
Myndlist

Musteri lífsgleðinnar

Það er ekki víst að Íslendingar vissu hvernig þeir ættu að bregðast við ef dönskum eða sænskum vinum þeirra dytti í hug að bjóða þeim með sér út í „kolonihave“ eða „kolonistuga“. Þetta fyrirbæri, sem nefnt hefur verið „garðhúsabyggð“ upp á íslensku, á sér nefnilega enga beina samsvörun á Íslandinu hrákald. Nærtækast er að ímynda sér þyrpingu bygginga einhvers staðar í úthverfi sem sam-eina helstu eiginleika íslenskra kartöflukofa og sumarbústaða.

Þangað koma eftirlaunabegar gjarnan þegar gott er veður, ýmist einir og sér eða með vinum og vandamönnum, ekki endilega til að atast í matjurtagarðinum, heldur einnig til að hafa það gott – „hygge sig“ – borða góðan kost og gutla í bjór klukkustundum og jafnvel dögum saman. Í þessum húsum eru oftast beddar, þar sem gestgjafar og gestir þeirra geta fleygt sér í bráð og lengd. Mörg dæmi eru um það að eigendur setjist að í garðhúsum sínum yfir hásumarið.

Það er þessi tegund byggðar sem dönskum og sænskum arkitektum datt í hug að leggja fyrir nokkra helstu arkitekta vorra tíma og fá þá til að skálda eigin tilbrigði við hana. Þessi tilbrigði, módel og teikningar, eru nú til sýnis á bráðskemmtilegri sýningu að Kjarvalsstöðum, ásamt

Á sýningu Kjarvalsstaða er að finna tilbrigði arkitekta við garðhúsabyggð, ásamt sérhönnuðu íslensku garðhúsi í fullri stærð.

sérhönnuðu íslensku garðhúsi í fullri stærð en verði er að reisa öll garðhúsin, átján að tölu, í sérstökum garði í Vallensbæk fyrir utan Kaupmannahöfn og möguleiki að bæta við fleirum. Með tímanum munu Danir því eignast þar eins konar safn um nútímaþyggjalist, senni-

lega hið fyrsta sinnar tegundar í heiminum.

Úti og inni

Þetta er að ýmsu leyti kjörið verkefni fyrir sérhvern arkitekt, því þótt hann þurfi í stórum dráttum að ganga út frá venjulegum byggingarfræðilegum forsendum, leyfist honum að bregða á leik, þar sem garðbyggingin er jú fyrst og fremst eins konar musteri lífsgleðinnar. Enda sýna margir þáttakendurnir á sér sínar bestu hliðar.

Af skiljanlegum ástæðum eru margir þeirra uppteknir af því að tengja garðhúsafólkið við umhverfi sitt og náttúruna, t.d. með því að láta þá dvelja uppi á þaki, eða þá að þeir „opna“ byggingarnar með ýmsum aðferðum. Franski arkitektinn Dominique Perrault er meira að segja með alla veggir úr gleri og sá danski Sören Robert Lund (sem ætti að vita betur) gerir engan greinarmun á úti- og innirými.

Hinn snjalli japanski arkitekt, Isozaki, sker sig úr fyrir hið innhverfa svipmót byggingar sinnar, en hún er framar öðru ætluð til að njóta einsemdar, meditera, lesa bækur og ígrunda rök tilverunnar. Arkitekt frá Lúxembúrg, Léon Krier, gengur á svig við nútímaþyggjalistarhefð og teiknar hús fyrir Hans og Grétu, eins konar tákn fyrir ævintýrið og sakleysið.

Það er ekki alveg laust við að bandarísku og bresku arkitektarnir misskilji garðhúsahéðina, enda er hún varla fyrir hendi í heimalöndum þeirra. Bandaríski arkitektinn Richard Meier vinnur út frá engilsaxneskri garðbyggingahefð, þar sem garðhús eru fremur til skrauts en til langvarandi íveru og Richard Rogers hinn breski ímyndar sér færanlegt plastskýli, en mikilvægi norræna garðhússins liggur ekki síst í varanlegum tengslum þess við ákveðinn stað og aðra garðhúsabyggð.

Sýning á arkitektúr hefur sjaldan tekið sig betur út að Kjarvalsstöðum. Einnig var vel til fundið að fá íslenska arkitekta til að spreyta sig á garðhúsinu. Vinningstillaga þeirra Hjórdísar og Dennis er gerð af ríkum skilningi á eðli garðhússins, þar sem íbúar geta ýmist verið einir með sjálfum sér eða gengið á vit náttúrunnar, auk þess sem höfundar fara prýðisvel með form og efnivið.

Aðalsteinn Ingólfsson